

erdal öz
DEDEM KORKUT
ÖYKÜLERİ

Resimleyen: Mustafa Delioğlu

18.
BASIM

erdal öz
DEDEM KORKUT
ÖYKÜLERİ

Resimleyen: Mustafa Delioğlu

yağın koordinatörü: ipek şoran
düzelti: ebru akkaş
kapak ve iç tasarım: gözde bitir tufan
tasarım uygulama: gelengül erkara

1. Basım: 1992

18. Basım: 1000 adet, Temmuz 2020

ISBN 978-975-510-383-9

© can sanat yayınları A.Ş., 1992

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

can sanat yayınları yayım ve dağıtım tic. ve san. A.Ş.

Yayıncı Sertifika No: 43514

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 89 Faks: 252 72 33

cancocuk.com cancocuk@cancocuk.com

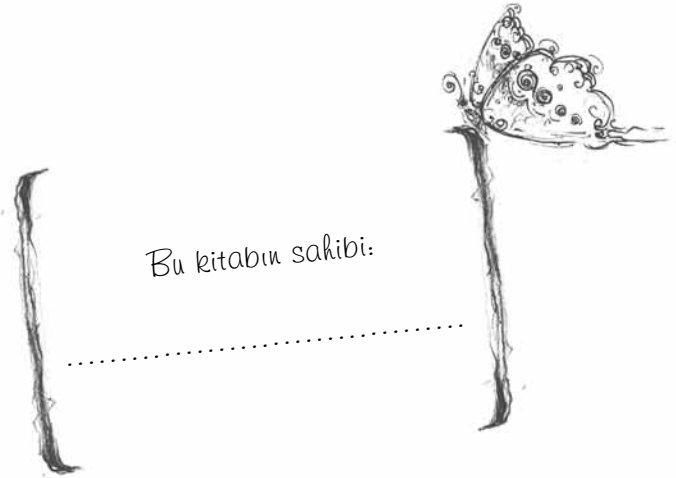

Baskı ve Cilt: Arı Matbaası; Sertifika No: 44009

Adres: Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sitesi

No: 81/39 Topkapı, İstanbul

Bu kitabın sahibi:

erdal öz

1935'te sivas'ta doğdu. devlet memuru olan babasıyla türkiye'nin birçok yerini dolaştı. ankarada hukuk fakültesi'ni bitirdi. 1981'de can yayınları'nı kurdu ve başta çocuk edebiyatı olmak üzere, türk ve dünya edebiyatının en önemli yapıtlarını yayınladı; kitaplarıyla türk edebiyatına önemli yapıtlar kazandırdı. 50 kuşağının önde gelen yazarlarından, öykücü, romancı, yayıncı erdal öz'ü 6 mayıs 2006'da yitirdik...

yazarın yayınevimizden çıkan diğer kitapları:

ALÇACIKTAN KAR YAĞAR, BABAM RESİM YAPTI

DEDEM KORKUT ÖYKÜLERİ

İçindekiler

- önsöz, 7
boğaç han, 11
salur kazan, 34
deli dumrul, 64
kan turalı, 77
salur kazan'ı oğlu uruz'un kurtarması, 105
uruz bey'in tutsaklığı, 125
basar'ın tepegözü öldürdüğü, 152

Dedem Korkut Öyküleri Üzerine

Türklerin Anadolu'ya gelişi, 11'inci yüzyıla rastlar. Bu gelenler Oğuz Türkleriydi. Bunlara daha sonra Türkmen de denildi. Bunları biliyoruz.

Yazı'nın kullanılmadığı dönemlerde, sözlü edebiyat geleneği vardı. Atasözleri, bilmeceler, mâniler, türküler, şiirler, destanlar, masallar, öyküler, ağıtlar, sözlü edebiyatın başlıca türleriydi. Bunlar, yaratıcısının bilinmediği, toplumun ortak ürettiği güzelliklerdi. Anlatıla anlatıla, ağızdan ağıza geççe geççe kimi gelişip yaygınlaşır, kimi de yozlaşır, unutulup giderdi. Sözlü edebiyattan yazılı edebiyata geçiş ancak yazı'nın öğrenilip kullanılmasından sonra olmuştur. Söz uçar gider; ama yazı kalıcıdır.

Dedem Korkut Öyküleri, Oğuz Türkleri arasında anlatılan birtakım destansı öykülerin yazıya geçirilmiş örneklerinden biri ve en önemlisidir. Oğuzların

dilden dile dolaşan destansı öykülerini, adı bilin-medik bir ozanın, 15'inci yüzyılın ikinci yarısında, derleyip yazıya geçirdiği düşünülebilir. Bu öykülerin yazıya geçirilmiş biçiminden, yüzyıllardır kimsenin haberi yoktu. Bu yazılı metin, daha geçen yüzyılda, Avrupa'da bulundu. Biri Dresden Kitaplığı'nda, biri de Vatikan Kitaplığı'nda bulunan iki farklı elyazması, bu büyük belgenin kaybolmadığını kanıtladı. Adı da Oğuzların Diliyle Dedem Korkut Kitabı'ydı.

Bu kitap, Müslümanlığı sonradan kabul etmiş olan Oğuzların, yerleştikleri bugünkü Kuzey Doğu Anadolu ve Azerbaycan dolaylarındaki yaşantılarıyla ilgili 12 öyküden oluşuyor. Bu öykülerde, 14-15' inci yüzyıllar arasında, Oğuzların, kendi aralarındaki çekişmeleri, sürtüşmeleri, doğaüstü yaratıklarla savaşmaları, komşuları olan Rum, Ermeni ve Gürcü beyleleriyle giriştikleri çatışmaları anlatılıyor.

Dedem Korkut, bu öykülerin başkişisidir. Bütün öyküler, Dedem Korkut'un çevresinde oluşup gelişir. Öyküleri anlatan da O'dur. Oğuz'lar sık sık gelip ona başvururlar, ona danışırlar. Herkesçe sevilen, sayılan Dedem Korkut da, kopuzunu eline alır, yer yer şiir biçiminde, yer yer konuşma düzeninde bilgece sözler eder, akıl verir, yön gösterir.

Bu öyküler, Oğuz Türklerinden bugüne kalan biricik yazılı belgedir, Türk dilinin ve Türk edebiyatının en önemli, en görkemli kaynaklarından biridir.

Bu öykülerde, bir göçebe topluluğu olan Oğuz Türklerinin, ilkel bir kandökücülük, ilkel bir kıyıcılık içinde oldukları gözlenir. Ancak bu öykülerde canlandırılan kişilerdeki yüreklilik, mertlik, elseverlik, okuyanlarda, dinleyenlerde şaşkırtıcı etkiler bırakacak boyutlardadır. Hele bu kişilerdeki o aşırı iyimserlik, kendine güven, güçlükleri aşma tutkusu, o bitmek bilmeyen umut, bu destansı öykülerin değişmeyen, bugün de canlı kalmasını sağlayan ana özelliklerindedir.

“Dedem Korkut Kitabı”nı oluşturan 12 öykü arasından, en beğendiğim 7 tanesini seçip bugünün diliyle yeniden söylemeye çalıştım. Bunu yaparken de o çok özgün Dedem Korkut anlatımını korumaya, cümle ve deyiş zenginliğini değiştirmeden bugünün Türkçesine uyarlamaya özen gösterdim. Bu öykülerdeki Türkçe’nin o anlatılmaz tadını, o doyulmaz kokusunu hiç yitirmemeye çalışarak kısaltmalar, eklemeler yapmadan Dedem Korkut Öyküleri’ni yeniden yazmayı denedim. Becerebildiğimi sanıyorum.

Erdal ÖZ

BOĞAÇ HAN

Hanlar hanı Bayındır Han, yılda bir kez şölen verir, Oğuz Beylerini bir araya toplardı. Yine böyle bir şölen vermiş, atın aygırını, devenin erkeğini, koyunun koçunu kestirmişti. Bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere kara çadır kurduymuştu.

“Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kızıl çadıra oturup ağırlayın. Kimin oğlu, kızı yoksa kara çadırda ağırlayın, kara kilimi altına döşeyin, kara koyun aşını önüne getirin, yerse yer, yemezse çekip gider. Oğlu kızı olmayanı Tanrı hor görür, biz de hor görürüz, iyi bilsin,” demişti.

Oğuz Beyleri birer birer gelip toplanmaya başladılar.

Dirse Han derlerdi bir Oğuz Beyi vardı. Oğlu da kızı da yoktu.

*Salkım salkım tan yelleri eserken
Sakallı boz çayırkuşu şakırken
Uzun sakallı müezzin ünlerken
Arap atlar sahibine kişnerken
Akın karanın seçilir olduğu vakitte
Göğsü güzel kaba dağlara gün değerken
Yiğit beylerle erlerin
Birbirine karıştığı vakitte*

Şafak sökmeden Dirse Han yekinip kalkmış, kırk yiğidini yanına almış, Bayındır Han'la söyleşmeye gelirdi.

Bayındır Han'ın yiğitleri, Dirse Han'ı karşıladılar. Kara çadıra alıp ağırladılar. Kara kilimi altına döşediler. Kara koyun aşını önüne getirdiler.

"Bayındır Han'dan buyruk böyledir," dediler.

Dirse Han sordu:

"Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü? Kılıcımda mı eksik gördü, soframda mı eksik gördü? Benden küçük beyleri ak çadıra, kızıl çadıra aldı da suçum ne oldu ki beni kara çadıra oturttu?"

"Bugün Bayındır Han'dan buyruk böyledir," dediler. "Oğlu kızı olmayanı Tanrı hor görür, biz de hor görürüz, diye buyurmuştur."

Dirse Han yerinden kalktı, toparlandı.

"Kalkın yiğitlerim, toparlanın. Bu kara leke bana ya bendendir ya hatundandır," dedi.

Dirse Han dönüp yurduna geldi. Çağırıp Hatunu-
na söyledi, görelim ne söyledi:

*Gel başımın bahtı, evimin tahtı,
Salınıp yürüyenim, selvi boylum,
Topuğuna sarmaşan kara saçlım,
Kurulu yaya benzer çatma kaşlım,
İkiz badem sığmayan dar ağızlım,
Alca yanaklım, güz elmam, kadınıam.*

“Bilir misin neler oldu? Han Bayındır kalkmış, bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere kara çadır kurdurmuş. ‘Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kızıl çadıra, oğlu kızı olmayanı kara çadıra oturtup ağırlayın, kara kilimi altına döşeyin, kara koyun aşını önüne getirin, yerse yer, yemezse çekip gider. Oğlu kızı olmayanı Tanrı hor görür, biz de hor görürüz,’ demiş. Gidince beni karşıladılar. Kara çadıra oturtup ağırladılar. Kara kilimi altıma döşediler. Kara koyun aşını önüme getirdiler. ‘Oğlu kızı olmayanı Tanrı hor görür, biz de hor görürüz, iyi bilesin,’ dediler. Bu leke bana senden midir, benden midir? Tanrı bize yetenekli oğul vermez, nedendir?

*Han kızı yerimden kalkayım mı
Yakandan boğazından tutayım mı
Kaba ökçemin altına alayım mı*

*Kara çelik kılıca el atayım mı
Başını gövdenden ayırayım mı
Can ne tatlıymış göstereyim mi
Al kanını yeryüzüne dökeyim mi
Han kızı, nedendir bu, söyle
Öfkem büyüktür sana.*

Bu sözler Dirse Han'ın Hatununa pek acı gelmiş. Kara çekik gözleri kanla yaşla dolmuş. Söylemiş, görelim ne söylemiş:

“Hay Dirse Han kızma bana. İncinip de acı sözler söyleme. Yekinip kalk hele, ala çadırını yeryüzüne diktir. Atın aygırını, devenin erkeğini, koyunun koçunu kestir. Bütün Oğuz Beylerini çevrene toplama. Aç görersen doyur, çıplak görersen giydir. Borçluyu borcundan kurtar. Tepe gibi et yığdır. Göl gibi kımız sağdır. Ulu bir şölen düzenle. Dilek dile. Belki bir ağzı dualının alkışıyla Tanrı bize bir yetenekli oğul verir.”

Dirse Han, dışisinin sözüne uyup ulu şölen düzenledi. Dilek diledi. Atın aygırını, devenin erkeğini, koyunun koçunu seçtirip kestirdi. Bütün Oğuz Beylerini çağırdı. Aç görse doyurdu, çıplak görse giydirdi. Borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdırdı. Göl gibi kımız sağdırdı. El kaldırıp yakardılar. Bir ağzı dualının övgüsüyle Tanrı bir çocuk verdi, Hatun gebe kaldı.

Bir nice süreden sonra Hatun, bir oğlan doğurdu. Oğlanı dadılara verdi, saklattı. Atın ayağı çabuk, oza-

nın dili çevik olur. Kemikler gelişir, kemikliler büyür. Oğlan on beş yaşına girdi.

Oğlanın babası, bir gün Bayındır Han'ın konuğu oldu.

Bayındır Han'ın bir boğası vardı, bir de erkek devesi. O boğa mermere boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir yazın bir güzün bu boğayla erkek deveyi dövüştürürlerdi. Bayındır Han, sayısız Oğuz Beyleriyle bu gösteriye bakardı, eğlenirdi.

Yine yazdı. Boğayı alana çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi sol yanından demir zincirlerle boğayı tutmuşlardı. Getirip alanın ortasında salıverdiler.

Dirse Han'ın oğlancığı, üç arkadaşıyla alanda aşık oynamaktaydı. Boğayı salıverdiler. Oğlancıklara "Kaçın" dediler.

Üç oğlan kaçtı. Dirse Han'ın oğlancığı kaçmadı. Alanın ortasında baktı, durdu.

Boğa da oğlana doğru yürüdü geldi. Dileği, oğlanı öldürmekti.

Oğlan yumruğunu boğanın alnına kıyasıya indirdi. Öyle vurdu ki boğa geri geri gitti. Yine kalkıp oğlanın üstüne yürüdü geldi.

Oğlan yine boğanın alnına olanca gücüyle yumruğunu yapıştırdı. Oğlan bu kez boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü alanın öbür başına çıkardı.

Boğayla oğlan, alanda bir süre çekiştiler. Oğlan boğanın iki kürekkemiğinin üstüne çöktü, durdu. Ne oğlan boğayı yener ne boğa oğlanı yener.

Oğlan kafasından geçirdi:

“Bir dama direk vururlar, o dama dayanak olsun diye. Ya ben bunun alnına ne diye dayanak olur dururum?”

Oğlan, boğanın alnından yumruğunu çekti, yolundan savuldu. Boğa ayakları üstünde duramadı, d st , tepesinin üstüne yıkıldı.

Oğlan bıçağını çekti, boğanın bağını kesti.

Oğuz Beyleri gelip oğlanın bağına toplandılar.

“Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun. Alıp babasına götürsün, babasından oğluna ‘bey’lik vermesini istesin, taht alıversin,” dediler.

O zamanda bir oğlana bağ kesip kan d kmedike ad koymazlardı.

ağırdılar. Dedem Korkut geldi. Oğlanı alıp babasına gitti.

Dedem Korkut, oğlanın babasına söylemiş, görelim ne söylemiş:

Hay Dirse Han, beylik ver bu oğlana

Taht ver, erdemlidir.

Boynu uzun Arap atı ver bu oğlana

Binit olsun, h nerlidir.

Ağıldan sürüyle koyun ver bu oğlana

şişlik olsun, erdemlidir.

Sürüden kızıl develer ver bu oğlana

Yük taşıtsın, h nerlidir.

Altın tuğlu ulu çadır ver bu oğlana

*Gölge etsin, erdemlidir.
 Omuzları işlemeli giyit ver bu oğlana
 Giyer olsun, hünlerlidir.
 Bayındır Han'ın ak alanında
 Bu oğlan dövüştü
 Bir boğa öldürdü
 Oğlunun adı "Boğaç" olsun
 Adını ben verdim yaşını Tanrı versin.*

Dirse Han, oğluna "bey"lik verdi, taht verdi.
 Oğlan tahta çıktı.

Dirse Han kırk yiğidini anmaz oldu.

O kırk yiğit kıskandılar. Birbirine söylediler:

"Bu oğlan geldi geleli Dirse Han'ın bize olan sevgisi azaldı. Gelin bu oğlanı babasına çekiştirelim. Belki babası oğlanı öldürür. Gene babasının gözünde bizim değerimiz, saygınlığımız artar, hoş olur," dediler.

Bu kırk yiğidin yirmisi bir yana, yirmisi bir yana ayrıldı.

Önce yirmisi gidip Dirse Han'a bu haberi ulaştırdı:

"Gördün mü Dirse Han, olanları. Tanrı cezasını versin, senin oğlan dik başlı çıktı, huysuz çıktı. Kırk yiğidini yanına aldı, Büyük Oğuzların üstüne yürüdü. Nerede bir güzel gördüyse çekip aldı. Ak sakallı ihtiyarların ağzına sövdü. Ak saçlı kadınların sütünü çektirdi, saçlarını yoldu. Akan duru sulardan haber geçerse, aykırı yatan Aladağ'dan haber aşarsa, Han-

lar Hanı Bayındır Han'a haber ulaşırca, Dirse Han'ın oğlu neler, ne işler eder derler. O zaman senin ölmen, yaşamandan yeğdir. Bayındır Han sana bağıırıp çağıracak, sana çok kızacaktır. Böyle oğul senin nene gerek. Böyle oğul olacağına hiç olmasın daha iyi. Onu öldürmelisin," dediler.

Dirse Han:

"Gidin getirin o oğlanı, öldüreyim," dedi.

Böyle deyince namertlerin yirmisi daha çıktı geldi. Onlar da oğlanı çekiştirdiler:

"Kalk Dirse Han, kalk. Senin oğlun göğsü güzel kaba dağa ava çıktı. Sen varken av avladı, kuş kuşladı. Avladıklarını, anasının yanına, aldı getirdi. Yıllanmış şarabın en eskisini aldı içti. Anasıyla söyleşti. Babasına kötülük tasarladı. Senin oğlun dik başlı çıktı, huy-suz çıktı. Aykırı yatan Aladağ'dan haber geçerse, Hanlar Hanı Bayındır Han'a haber ulaşırca, Dirse Han'ın

oğlu böyle işler eder derlerse, seni çağırırlar, Bayındır Hanın katında sana büyük öfke olur. Böyle oğul senin nene gerek. Onu öldürmelisin,” dediler.

Dirse Han:

“Gidin getirin, öldüreyim. Böyle oğul bana gerekmez,” dedi.

Dirse Han'ın adamları:

“Biz senin oğlunu nasıl getirelim. Senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez. Bizim sözümüzle buraya gelmez. Kalk toparlan. Yiğitlerinin gönlünü yap. Onları yanına al. Oğluna uğra. Onu da yanına alıp ava çık. Kuş uçurup av avlayıp oğlunu oklayıp öldürmeye bak. Böyle öldürmezsen bir daha da öldüremezsin, bunu böyle bil,” dediler.

Salkım salkım tan yelleri eserken

Sakallı boz çayırkuşu şakırken

Arap atlar sahibine kişnerken

Uzun sakallı müezzin ünlerken

Akın karanın seçilir olduğu vakitte

Nice kızın gelinin süslenir olduğu vakitte

Göğsü güzel kaba dağlara gün değerken

Yiğit beylerle erlerin

Birbirine karıştığı vakitte

Şafak sökmeden Dirse Han yekindi kalktı. Oğlan-
cığını yanına alıp kırk yiğidini de onun yanına verip
ava çıktı.

Av avladılar, kuş kuşladılar.

O kırk namerdin birkaçı oğlanın yanına geldi:

“Baban der ki, ‘Oğlum geyikleri kovalasın getirsin, benim önümde tepelesin. Oğlumun at seğirdişini, kılıç çalışını, ok atışını göreyim, sevineyim, kıvanayım, övüneyim’ der,” dediler.

Oğlandır, ne bilsin, bunların sözünü gerçek sandı. Geyiği kovalayıp getirir, babasının önünde tepelerdi.

“Babam at seğirdişime baksın kıvansın, ok atışma baksın güvensin, kılıç vuruşuma baksın övünsün,” derdi.

O kırk namerdin birkaçı da Dirse Han’a geldi:

“Dirse Han, görüyor musun oğlanı, yazıda yabanda geyiği kovalayıp senin önüne getiriyor. Boş bulunma. Geyiğe atar gibi yapacak, okla seni vurup öldürecek. Oğlan seni öldürmeden sen oğlunu öldürmeye bak, hadi,” dediler.

Oğlan geyiği kovalarken babasının önünden gelip geçirdi. Dirse Han, kurt sinirinden yapılmı ağır yayını eline aldı. Üzengiye kalkıp var gücüyle yayı gerdi. Fırlattı. Ok, oğlanın iki kürekkemiğinin arasına girdi, öteden çıktı. Alca kanı boşandı. Koynu kan doldu. Arap atının boynunu kucakladı. Yere düştü.

Dirse Han, oğlancığının üstüne gürleyip kapanmak istedi; ama o kırk namert bırakmadı. Atının başını döndürdü, yurduna yollandı.

YAŞ

9

10

11

12

+

erdal öz

DEDEM KORKUT ÖYKÜLERİ

dedem korkut söylemiş,
görelim ne söylemiş!

erdal öz, edebiyatımızın yazıya geçirilen ilk destansı hikâyeleri olan dedem korkut öyküleri'nden yedisini çocuklar için bugünün dile ile yeniden söylüyor. dede korkut'un anlattığı öyküler ile türk halk edebiyatının ve türkçenin tadına varacaksınız.

ISBN 978-975-510-383-9

9 789755 103839